

Mieczysław LEŚKO

Włodzimierz MAJCHERCZYK

1. CECHY BETONU PRASOWANEGO I KONSTRUKCJA NAWIERZCHNI Z PŁYT PRASOWANYCH

Streszczenie. W pracy omówiono cechy betonu prasowanego pod kątem przydatności do produkcji płyt drogowych wielko-wmiarowych i elementów galanterii drogowej w technologii PRAS-BET.

1. UWAGI WSTĘPNE

Zjawiskiem występującym w ostatnich latach jest stały wzrost ilości pojazdów w naszym kraju i to zarówno osobowych, jak i ciężarowych. Powoduje to zwiększenie obciążenia ruchem dróg i ulic. Nowoczesne nawierzchnie drogowe muszą, prócz wysokiej wytrzymałości, charakteryzować się również odpornością na działanie wpływów klimatycznych i środków chemicznego utrzymania dróg. Poszukuje się więc takich materiałów i technologii, które przy porównywalnych z tradycyjnymi nakładach finansowych na budowę drogi pozwoliłyby przedłużyć jej trwałość i poprawić komfort użytkowania.

Zaproponowane rozwiązanie polega na zastosowaniu w warstwach konstrukcyjnych - jezdnych nawierzchni drogowych płyt z betonu prasowanego, a także elementów galanterii drogowej wykonanych w technologii PRAS-BET.

Metoda PRAS-BET jest bezwibracyjną metodą formowania elementów betonowych. Została opracowana w Instytucie Technologii i Organizacji Budownictwa Politechniki Śląskiej w Gliwicach [5:8]. Metoda ta polega na prasowaniu gorącej masy betonowej z jednoczesnym próżniowaniem. W procesie technologicznym produkcji elementów betonowych łączy się następujące zabiegi technologiczne:

- stosowanie w składzie mieszanki betonowej mikrowypełniacza w postaci popiołów lotnych,
- dwuetapowy cykl przygotowania masy betonowej, polegający na:
  - 1) mieszaniu grubych ziarn kruszywa z mikrowypełniaczem oraz częścią wody zarobowej,
  - 2) dodaniu do mieszanki, w trakcie mieszania, cementu i pozostałej ilości wody zarobowej,
- stosowanie gorącej wody zarobowej i podgrzewanie składników masy betonowej w czasie jej mieszania,
- prasowanie elementów pod prasą hydrauliczną z jednoczesnym próżniowaniem.

Prace badawcze [5+8] nad technologią PRAS-BET wykazały, że jej stosowanie daje określone korzyści, a mianowicie:

- 1° poprzez stosowanie prasowania elementu betonowego jest możliwe natychmiastowe rozformowanie oraz przemieszczenie go za pomocą zawiesia próżniowego, a także zwiększenie wytrzymałości natychmiastowej o około 50%. Prasowanie masy betonowej o temperaturze 70°C przy równoczesnym próżniowaniu pozwala na zwiększenie średniej wytrzymałości natychmiastowej betonu do około 0,7 MPa,
- 2° elementy wykonane w technologii PRAS-BET mogą być po upływie 24 godzin od momentu rozformowania transportowane na plac składowy lub wbudowane w dany obiekt,
- 3° beton prasowany charakteryzuje się wytrzymałością na ściskanie większą o około 30% od betonu wibrowanego o analogicznym składzie mieszanki,
- 4° stosowanie obróbki termicznej w technologii PRAS-BET nie obniża 28-dniowej miarodajnej wytrzymałości betonu prasowanego.

Przez stosowanie technologii PRAS-BET w budownictwie uzyskano, potwierdzone przez prace badawcze [2, 5, 6], wymierne efekty, a mianowicie:

- oszczędność zużycia cementu w granicach 20%,
- możliwość uzyskania betonów wysokich klas z kruszyw niższych jakości przy zachowaniu wysokiej jakości formowanych prefabrykatów,
- eliminację zabiegów technologicznych wibrowania masy betonowej i kosztownej obróbki termicznej elementów oraz wydatne skrócenie czasu trwania procesu wiązania betonu,
- poważne zmniejszenie nakładów inwestycyjnych na budowę podstawowego oddziału formowania poprzez całkowitą mechanizację procesu produkcji prefabrykatów, obniżenie kosztów własnych produkcji i zmniejszenie powierzchni produkcyjnej,
- najkrótszy, z dotychczas uzyskiwanych, cykl produkcji prefabrykatów betonowych.

2. BADANIA LABORATORYJNE BETONU PRASOWANEGO

2.1. Zakres badań

Celem badań laboratoryjnych było określenie tych cech, które stanowią o przydatności betonu prasowanego do produkcji wielkowymiarowych płyt drogowych oraz elementów galanterii drogowej.

Badania wykonano na próbkach jednowarstwowych i dwuwarstwowych z betonu klasy B25 i B35 o wytrzymałości $R_G^b = 25$ i $R_G^b = 35$ MPa, przy czym do betonu jako kruszywo zastosowano łupek samoczynnie przepalony ze zwałów i bazalt, zaś jako wypełniacz użyto popioły elektrowniane (lotne).

2.2. Stosowanie materiałów odpadowych do nawierzchni w technologii PRAS-BET

Zasoby materiałów kamiennych stosowanych do betonów, mas mineralno-bitumicznych czy podbudów są w naszym kraju na wyczerpaniu. Jednocześnie coraz ostrzej rysuje się problem utylizacji odpadów przemysłowych, których zasoby w postaci hałd ulegają stałemu powiększaniu. Oprócz skażenia środowiska naturalnego zabierają one też cenne pod względem urbanistycznym lub rolniczym tereny. Z wykonanej analizy [2] wynika, że zasoby łupka przywęglowego przepalonego szacuje się obecnie na 36 mln m³. Są to 33 duże hałdy znajdujące się w pobliżu kopalń GOP-u. Zasoby popiołów lotnych szacuje się na 19 mln Mg, co przy obecnym poziomie utylizacji daje ponad 2500 ha terenów wyłączonych ich składowaniem, przy czym ilości podane ulegają ciągłej zmianie.

2.2.1. Wykorzystanie łupka samoczynnie przepalonego

Na cele drogownictwa może być przeznaczony jedynie łupek samoczynnie przepalony (czerwony). Każdorazowe korzystanie z nowych złóż łupków musi być poprzedzone badaniami cech indywidualnych. W przypadku określenia przydatności łupka na warstwy nośne nawierzchni drogowych określa się: skład granulometryczny, gęstość, zawartość części palnych, wilgotność naturalną, optymalną i maksymalną, gęstość pozorną, opór na ścinanie, ścisłość oraz nasiąkliwość i mrozoodporność.

Poddany badaniom [2] materiał z hałd: "Rymer", "Halemba" i "Rydułtowy" wykazał wiele cech, które upodabniają go do pospółek lub niesortu. Nie jest to jednak materiał odporny na wpływ wody i mrozu, łupki zawierają też wiele zanieczyszczeń w postaci łupka czarnego i żuźla.

Stosowanie łupka przepalonego należy ograniczyć do dolnych warstw podbudowy dróg wysokich klas technicznych i górnych oraz dolnych warstw podbudowy dróg pozostałych klas.

Najlepsze efekty utylizacji łupka czerwonego uzyskano w technologii PRAS-BET. Zamknięcie tego materiału w betonie prasowanym i praktycznie odcięcie od wpływu wody powoduje, że mimo niskiej jakości kruszywa i minimalnego zużycia cementu otrzymano wysokie klasy betonu.

Podkreślić należy, iż koszt przekruszenia i rozfrakcjonowania łupków jest niewielki w stosunku do ceny materiałów klasycznych.

2.2.2. Wykorzystanie popiołów lotnych

Wykorzystanie popiołów lotnych musi być każdorazowo poprzedzone badaniem cech indywidualnych złoża. Najważniejsze z nich odnoszą się do:

- procentowych strat prażenia,
- zawartości SiO₂,
- zawartości MgO, Na₂O,
- zawartości SO₃.

- powierzchni właściwej w m^2/kg ,
- zawartości frakcji 0,075 mm.

Celowość stosowania popiołów lotnych, jako dodatku do betonu prasowanego, potwierdziły badania laboratoryjne [2]. Dzięki domieszkom popiołów uzyskano:

- oszczędność w zużyciu cementu,
- polepszenie cech technicznych i technologicznych betonu prasowanego,
- obniżenie ciepła hydratacji i zmniejszenie skurczu betonu,
- polepszenie urabialności masy betonowej,
- zwiększenie odporności betonu na agresję środków chemicznego utrzymania dróg,
- podniesienie końcowej wytrzymałości betonu i zwiększenie jego odporności na działanie mrozu.

Stosując popiół lotny uzyskano wysokie klasy betonu prasowanego pomimo zmniejszenia ilości zużytego do betonu cementu.

2.3. Badania betonów

Skład masy betonowej zaprojektowano metodą prób laboratoryjnych, przy założeniu w każdej mieszance stałej konsystencji. Ilość składników do próbnego zarobu ustalono z przekształconych wzorów zgodnie z metodą trzech równań [2].

Do wykonania masy betonowej użyto grysów bazaltowych oraz łupka samoczynnie przepalonego ze zwalów, cementu portlandzkiego 350, popiołu lotnego i wody. Optymalny skład masy betonowej ustalony w trakcie badań zestawiono w tabelicy 1.

Tablica 1

Optymalny skład mieszanki betonowej

Lp.	Beton klasy B25		Beton klasy B35	
1	Cement portlandzki 350 w kg	375	Cement portlandzki 350 w kg	350
2	Popiół elektrowniany w kg	150	Popiół elektrowniany w kg	150
3	Łupek przywęglony w kg	1400	Bazalt w kg	1700
4	Woda technologiczna w l	350	Woda technologiczna w l	290
5	Woda odprowadzona w l	60	Woda odprowadzona w l	60
6	Gęstość w kg/m^3	2160	Gęstość w kg/m^3	2400

Na przygotowanych próbkach jedno- i dwuwarstwowych z betonu prasowanego wykonano następujące badania:

- badanie klasy betonu prasowanego, które wykonano na próbkach 28-dniowych,
- badanie nasiąkliwości; określono nasiąkliwość ciężarową n_w w procentach masy próbki, z dokładnością 0,1%,
- mrozoodporność betonu prasowanego; określono procentowy ubytek masy oraz zmniejszenie wytrzymałości próbek R na ściskanie po 25 cyklach,
- odporności betonu prasowanego na wpływ środków chemicznych zimowego utrzymania dróg, takich jak sole NaCl i MgCl_2 .

Jednocześnie wykonano badania na próbkach porównawczych z identycznych mieszanek zarobowych, lecz w technologii betonu wibrowanego.

2.4. Opracowanie statystyczne wyników badań laboratoryjnych betonu prasowanego

Analizę statystyczną wyników badań laboratoryjnych objęto określenie takich charakterystyk szeregu rozdzielczego, jak:

- obliczenie wartości średniej $\bar{y}$ z zależności:

$$\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i, \quad (1)$$

- obliczenie wariancji s^2 z zależności:

$$s^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2, \quad (2)$$

- obliczenie odchylenia standardowego s z zależności:

$$s = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}, \quad (3)$$

- obliczenie współczynnika zmienności W z zależności:

$$W = \frac{s}{\bar{y}} 100\%, \quad (4)$$

- obliczenie współczynnika jednorodności K z zależności:

$$K = \frac{R_{\min}}{\bar{y}}, \quad (5)$$

gdzie:

y_1 - wartości liczbowe badanej cechy,

n - liczebność próby,

$R_{\min}$ - dolna granica przedziału zmienności badanej cechy w próbie.

Oceny parametrów w populacji dokonano na podstawie charakterystyk obliczonych z próby, a mianowicie:

$\bar{u}$ - wartości średniej,

s^2 - wartości wariancji,

s - wartości odchylenia standardowego.

Wyniki dokonanych obliczeń zestawiono w tablicach 2, 3 i 4.

Tablica 2

Wartości obliczonych charakterystyk i parametrów dla badań wykonanych na próbkach z betonu prasowanego

Lp.	Miernik	Wartości obliczonych charakterystyk i parametrów dla badań wykonanych na próbkach z betonu				
		Klasy B25		Klasy B35		Dwuwarstwowego
		Klasa betonu	Nasiąkliwość	Klasa betonu	Nasiąkliwość	Nasiąkliwość
1	$\bar{y}$	25,210	6,340	35,420	3,470	4,580
2	s^2	3,389	0,373	9,430	0,054	0,587
3	s	1,841	0,611	3,071	0,233	0,766
4	$W \%$	8,000	10,500	9,400	4,240	13,980
5	δ^2	4,067	0,447	11,316	0,065	0,074
6	δ	2,016	0,668	3,364	0,254	0,839
7	$\delta \bar{y}^2$	0,768	0,074	1,886	0,011	0,117
8	$\delta \bar{y}$	0,823	0,272	1,373	0,104	0,342
9	$L_{0,95}$	1,766	0,583	2,946	0,223	0,735
10	$K_{0,95}$	0,843	0,794	0,816	0,917	0,726
11	$R_{0,95}$	7,903	2,618	13,186	0,998	3,288

Z analizy wartości liczbowych zestawionych w tablicach 2, 3, 4 wynika, że:

- badany materiał - beton prasowany - okazał się jednorodny. Świadczy o tym wartość współczynnika zmienności badanych cech $W \ll 20\%$. Również wartości współczynnika $K_{0,95}$ potwierdzają jednorodność badanego materiału,
- przy zastosowaniu metody PRAS-BET uzyskano klasy betonu wyższe średnio o ok. 80% niż przy zastosowaniu metody tradycyjnej betonu wibrowanego (tablica 2). Jednocześnie uległo zmniejszeniu zużycie cementu w granic

Tablica 3

Wartości obliczonych charakterystyk i parametrów
dla badań wykonanych na próbkach z betonu prasowanego i wibrowanego

Lp.	Miernik	Wartości obliczonych charakterystyk i parametrów dla badań wykonanych na próbkach betonowych	
		prasowanych	wibrowanych
1	$\bar{y}$	25,700	14,900
2	s^2	2,060	2,300
3	s	1,435	1,516
4	$W \%$	6,100	11,100
5	$\hat{\sigma}^2$	2,472	2,761
6	$\hat{\sigma}$	1,572	1,661
7	$\bar{\sigma} \bar{y}^2$	0,412	0,460
8	$\bar{\sigma} \bar{y}$	0,642	0,678
9	$L_{0,95}$	1,377	1,454
10	$K_{0,95}$	0,766	0,781
11	$R_{0,95}^0$	6,162	6,511

Tablica 4

Wartości obliczonych charakterystyk i parametrów
dla badań odporności betonu prasowanego
na wpływ środków chemicznych zimowego utrzymania dróg

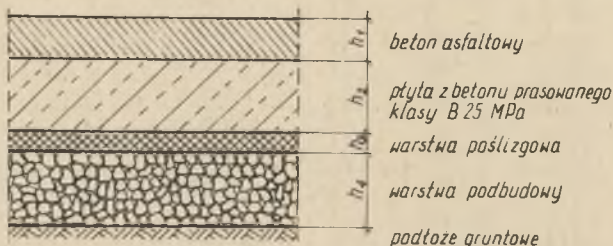
Lp.	Miernik	Wartości obliczonych charakterystyk i parametrów dla badań wykonanych na próbkach z betonu prasowanego		
		w środowisku wodnym	w wodnym roztworze NaCl	w wodnym roztworze MgCl ₂
1	$\bar{y}$	22,770	21,450	22,070
2	s^2	2,116	3,247	1,741
3	s	1,455	1,802	1,319
4	$W \%$	6,667	8,770	6,240
5	$\hat{\sigma}^2$	2,308	3,542	1,899
6	$\hat{\sigma}$	1,519	1,882	1,378
7	$\bar{\sigma} \bar{y}^2$	0,192	0,295	0,158
8	$\bar{\sigma} \bar{y}$	0,438	0,543	0,398
9	$L_{0,95}$	0,941	1,165	0,853
10	$K_{0,95}$	0,869	0,828	0,877
11	$R_{0,95}^0$	5,954	7,377	5,402

- cach około 20÷30%, a także wydatne skrócenie czasu trwania procesów wiązania oraz wzrostu wytrzymałości betonu,
- w trakcie badań uzyskano, używając jako kruszywa łupka samoczynnie przepalanego, klasę betonu B25 przy ilości cementu portlandzkiego 350 wynoszącej 375 kg na 1 m³ masy betonowej oraz stosując kruszywo bazaltowe betonu klasy B35. Dobre wyniki dały również badania na próbkach dwuwarstwowych, przy czym warstwę dolną wykonano z betonu B25, a górną - ścierną z betonu klasy B35 (tablica 3),
  - beton prasowany zarówno na kruszywie bazaltowym, jak i łupku samoczynnie przepalonym wykazuje minimalną nasiąkliwość oraz mrozoodporność całkowitą. O szczególnej przydatności technologii PRAS-BET w budownictwie drogowym świadczy minimalny wpływ (około 5%) na klasę betonu środków chemicznych zimowego utrzymania dróg (tablica 4),
  - wyniki eksploatacji odcinka doświadczalnego, wykonanego z płyt małowymiarowych na ul. Rybnickiej w Gliwicach [9] również potwierdzają tezę o szczególnej przydatności betonu prasowanego do celów drogownictwa. Pomimo olbrzymiego natężenia ruchu drogowego i braku konserwacji płyty nie wykazują uszkodzeń, a jezdnia na odcinku nie ulega deformacji w profilu podłużnym i przekroju poprzecznym.

3. KONSTRUKCJA NAWIERZCHNI DROGOWYCH Z PRASOWANYCH PŁYT BETONOWYCH

Wymiarowanie grubości konstrukcji nawierzchni drogowych z zastosowaniem płyt z betonu prasowanego nie różni się od wymiarowania nawierzchni z betonu cementowego w technologii tradycyjnej ("na mokro").

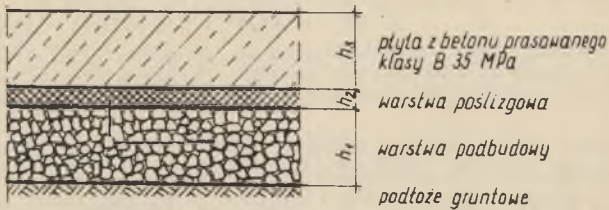
Płyty wielkowymiarowe typu PRAS-BET mogą być użyte zarówno na warstwy nośne, jak i na warstwy ściernalne nawierzchni drogowych (rys. 1 i 2) z wykorzystaniem płyt z betonu klasy B25 i B35 MPa.

Rys. 1. Układ warstw nawierzchni przy zastosowaniu w podbudowie płyt z betonu prasowanego

Integralną część wymiarowania grubości płyt stanowiło określenie zbrojenia płyt [2]. Decydującym parametrem okazało się wymiarowanie z warunków konstrukcyjnych na minimalny procent zbrojenia.

Rys. 2. Układ warstw nawierzchni przy zastosowaniu na warstwę jezdni płyt z betonu prasowanego

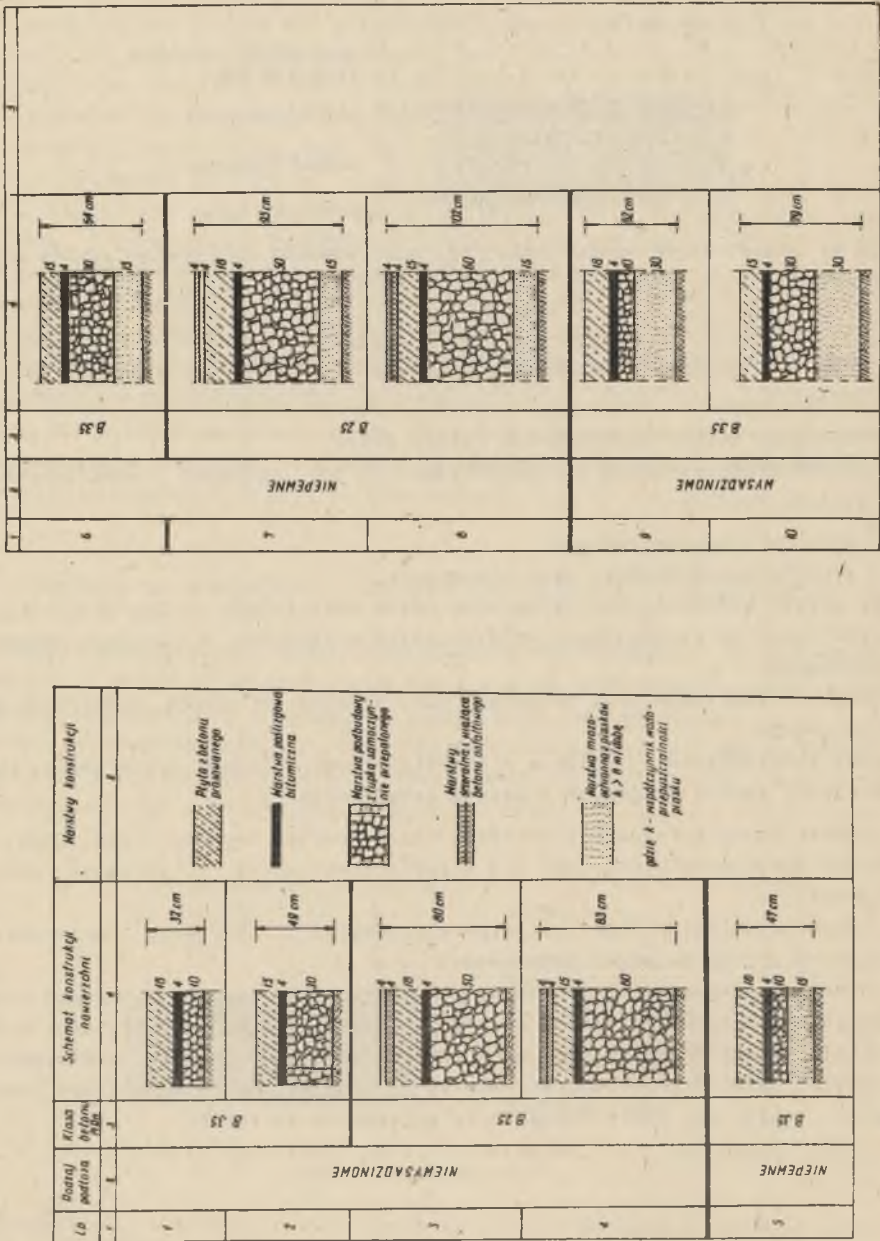
Jako dane wyjściowe do obliczenia grubości konstrukcji jezdni drogowej przyjęto:

- obciążenie ruchem samochodowym bardzo ciężkim,
- warunki gruntowo-wodne dla zróżnicowanych pod względem wysadzinowości rodzajów podłoża:
  - gruntów niewysadzinowych,
  - gruntów wysadzinowych oraz niepewnych,
- materiały konstrukcyjne na warstwy nośne nawierzchni według obowiązujących norm, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów odpadowych przemysłowych,
- schematy statyczne płyt drogowych jako zginane w dwóch prostopadłych kierunkach,
- oraz inne założenia, zgodnie z obowiązującymi metodami wymiarowania konstrukcji jezdni drogowych z betonu cementowego.

Nawierzchnie wymiarowano metodami Westergaarda, Iwanowa oraz OSZD, a ponadto sprawdzono nomogramem [4] ugięcia konstrukcji od obciążeń dynamicznych.

Wynikiem obliczeń jest zestawienie schematów konstrukcji nawierzchni drogowych z płyt z betonu prasowanego (rys. 3).

Przez stosowanie w warstwach konstrukcyjnych nawierzchni drogowych płyt z betonu prasowanego uzyskuje się zmniejszenie całkowitej grubości konstrukcji jezdni drogowej przy zachowaniu wysokich parametrów wytrzymałościowych, nawet w przypadku stosowania na warstwy nośne materiałów odpadowych, takich jak łupki samoczynnie przepalone ze zwalów.

Rys. 3. Schematy konstrukcyjne nawierzchni drogowych z płyt z betonu prasowanego

LITERATURA

- [1] Elementy żelbetowe, wielkowymiarowe prasowane. W(70) PRAS-BET. Instytut Techniki Budowlanej, Warszawa 1977.
- [2] Lewinowski Cz., Leśko M., Majcherczyk W.: Opracowanie konstrukcji, technologii i organizacji budowy nawierzchni drogowych z prasowanych płyt betonowych. Praca naukowo-badawcza NB-35/RB-3/78, niepublikowana. Gliwice 1981.
- [3] Lewinowski Cz.: Matematyczna analiza wyników badań przeprowadzonych w laboratoriach drogowych. Prace CÖB i RTD, WKK, Warszawa 1970.
- [4] Leśko M., Majcherczyk W.: Ugięcia konstrukcji trójwarstwowych nawierzchni drogowych od obciążeń dynamicznych. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Budownictwo Z. 50, Gliwice 1980.
- [5] Mikoś J.: Technologia PRAS-BET. Seria - Informacje dotyczące nowych technologii. Wydawnictwo CEBET. Zjednoczenia Przemysłu Betonów, Warszawa 1973.
- [6] Mikoś J.: Zastosowanie kruszywa drobnodziarnistego w elementach wykonanych wg technologii PRAS-BET. Materiały VII Konferencji Naukowo-Technicznej Przemysłu Betonów "Kruszywo-Beton" Jadwisin, 1-2 XII 1976
- [7] Mikoś J., Zarębski W., Kajrunajtys J.: Technologia łączenia elementów wielkopłytowych metodą złączy kłamrowych. Materiały z XXI Konferencji KILiW PAN i KN/PZITB, Krynica 1977.
- [8] Mikoś J., Zarębski W., Kajrunajtys J.: Jezdnia drogi z prefabrykowanych elementów. Patent Nr 91782 wydany 11.01.1978.
- [9] Miciński M., Skoplak G.: Zastosowanie płyt z betonu prasowanego do budowy nawierzchni drogowych (komunikat). Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Budownictwo z. 35. Gliwice 1975.

СВОЙСТВА ПРЕССОВАННОГО БЕТОНА И КОНСТРУКЦИЯ ПОКРЫТИЯ
ИЗ ПРЕССОВАННЫХ ПЛИТ

Р е з ю м е

В работе проанализированы свойства прессованного бетона с точки зрения его пригодности для производства крупноразмерных плит для дорожных покрытий и элементов дорожного оборудования при применении технологии PRAS-BET.

CHARACTERISTICS OF COMPRESS CONCRETE AND THE CONSTRUCTION
OF A PAVEMENT FROM COMPRESS CONCRETE SLABS

S u m m a r y

Characteristics of compress concrete from the point of view of its usability for manufacturing of big size pavement slab and undersized road elements PRAS-BET technology are discussed.